

Ibolyák - Petőfi autográf kéziratának vizsgálata¹

CSIKÓS GRÉTA

Petőfi prózai életműve, próza felé fordulása

Petőfi Sándor életműve vitathatatlanul a magyar irodalom legjobban feldolgozott életművei közé tartozik. Számos monográfia foglalkozik munkásságával,² azonban még a Petőfi-életművön belül is vannak „vakfoltok”. A mai Petőfi-kutatás célja az életmű újrakontextualizálása, újraértelmezése;³ dolgozatom is ebbe a folyamatba kapcsolódik: Petőfi narratív fikciós prózai elbeszéléseivel foglalkozom. Petőfi életművének újraértelmezése szempontjából ez elsősorban poétikatörténetileg releváns téma. Hipotézisem szerint a korai kéziratok művek elemzése által lehetőség nyílt arra, hogy új irodalomtörténeti és poétikatörténeti összefüggésekre világíthassunk rá.⁴

A magyar Petőfi-filológusok közül többek között Martinkó András és Kerényi Ferenc, a legújabb Petőfi-monográfia írója, dolgozta fel Petőfi szépprózai munkásságát. Martinkó András *A prózairó Petőfi és a magyar prózastilus fejlődése* című 1965-ben megjelent összefoglaló munkája után Petőfi prózairói törekvéseinek vizsgálata háttérbe szorult a költői életmű elemzéseivel képest;⁵ *Az Ibolyák* című, 1843-ra datálható autográf füzet felfedezése, melyet Kerényi 1996-ban adott közre Szekeres László utószavával facsimile és szövegkiadásban,⁶ új lendületet adott a Petőfi-kutatásnak. A költő szépprózai munkásságának jelentőségét a 19. századi magyar próza alakulástörténetében Hatvany Lajos is méltatta:

„A magyar próza Petőfi tolla alatt vált folyamatossá és élvezetessé. Mégpedig már Jókai előtt s Jókainál tökéletesebben, mert világosabban, átlátszóbban, folyamatosabban, csengőbben és egyszerűbben.”⁷

Petőfit már a pápai évektől kezdve érdekelte az epika, ez későbbi költői munkáira is

1 Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-2-SZTE-142 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

2 Petőfi életművével foglalkozó monográfiák többek között:

HAVAS 1892 – 1896.; ENDRÓDI 1910.; MARTINKÓ 1965.; HATVANY 1967.; MARGÓCSY 1999.; KERÉNYI 2008.

3 Ebben a szemléletben írt művek többek között:

SZILÁGYI 2014; SZILÁGYI 2015; HÁY 2017; HOJDÁK 2017; GÖMÖRI 2018.

4 Gondoljunk csak Berzsenyi Dániel korábban ismeretlen verskéziratának felfedezésére 2011-ben. A felfedezett verskézirat önértékén túl nem csak a kritikai kiadás sajtó alá rendezése szempontjából bírt jelentőséggel. Értékét az adta, hogy betekintést nyerhettünk Berzsenyi alkotói módszerébe.

5 Ez alól kivételt képez *A hóhér kötele*, amelyet a közelmúltban is sokan elemeztek.

6 *Az Ibolyák* című kötetben megjelent szövegeket a továbbiakban ezen kiadás alapján idézem: PETŐFI 1996. A kötetről bővebben ld. KERÉNYI 1998, 578–581.

7 HATVANY 1967, I. 935.

hatással volt, hiszen a zsánerképek, helyzetdalok és elbeszélő költemények fontos rétege az epikus cselekmény.⁸ A fejlődés Petőfi epikai munkásságán belül elsősorban a forma megváltozásában figyelhető meg: a verses forma helyét próbálja meg átvenni a prózai forma.

Petőfi első narratív fikciós prózai szövegeit az *Ibolyák* című kéziratos füzetkebe jegyezte fel, melyben két „eredeti novellát” találunk. E két szöveg felbukkanása „folyamatossá tette Petőfi prózairói pályáját”.⁹ Amint az 1996-ban, a kézirat megtalálása után kiderült, az első nyomtatásban megjelent elbeszélés szoros kapcsolatot mutat két első beszélyének¹⁰ megszólalásmódjával.¹¹ Két évvel *A szökevények* publikálása után, 1847-ben két, immár kiforrott prózairót sejtető írása jelent meg Petőfinék: *A nagyapa* és *A fakó leány s a pej legény*, melyeknek művészi értékét már az irodalomtörténeti munkák is elismerik: „1847 tavaszán a prózairó Petőfi megint új arculatával mutatkozik be: mint érett *novellairó*.”¹² Petőfi két érett novellája számos közös jellemzővel rendelkezik, melyek a szövegeket a *Dorfgeschichte*, vagyis a falusi történet¹³ műfajához kötik.

Az *Ibolyák* (1843)

A füzet keletkezése

Az *Ibolyák*-füzet már-már romantikusan hányattatott sorsa csak még inkább megerősíti a Petőfi személyét övező „mitológiát”: Dr. Mészáros Vince muzeológus és művelődéskutató 1970-ben vásárolta meg a kéziratot mint 19. századi másolatgyűjteményt. Eredetét nem kutatta; csupán halála után, a hagyaték rendezése során derült fény a füzet értékére 1996-ban. Verses füzetek hasonló módon, nyomtatásra való előkészítése (címlappal, mottóval és tartalomjegyzékkel is ellátott tisztázat) nem volt egyedülálló Petőfi pályájának korai szakaszában, több hasonló tervezett kötetről és tisztázatról tudunk.¹⁴

8 Vö. MARTINKÓ 1965, 58. Petőfi epikus hangjáról ld. bővebben: ZENTAI 1999.

9 KERÉNYI 2008, 172.

10 A dolgozatomban a *beszély* szót az *elbeszélés*, *novella* szinonimájaként használom Bajza József tanulmányja alapján: BAJZA 1833, 5–64. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára a *beszély* szóra szintén a *novella* szinonimájaként utal, Bajza említett művét nevezve meg eredetként. Vö. BENKŐ 1967, 289.

11 KERÉNYI 2008, 172.

12 MARTINKÓ 1965, 228.

13 A műfajról bővebben: HANSÁGI 2020, 46–64.

Petőfi *A fakó leány s a pej legény* című novellájának a falusi történetek felől való megközelítése: HANSÁGI 2018, 9–76. Itt: 37–39.

14 A Kerényi Ferenc által szerkesztett Petőfi-kritikai kiadás számol be Szuper Károly és Orlai Petrics Soma visszaemlékezései alapján Petőfi ezen terveiről. Szuper naplójában említi, hogy segített Petőfinék a versek válogatásában: „Ma áthozta hozzám Petőfi összeszedett verseit, s én kiszemeltem közülök néhány szavalni valót...”; Ezzel egybevágh Orlai Petrics Soma kéziratban maradt (OSZK Kt. Fond VII/152.6) adatközlése, melyet Gyulai Pálnak küldött: „...játszott többi közt Fehérváron Borostyán név alatt, s már ekkor szándékában volt egy kis füzet költeményeit kiadni.” – mindkettőt idézi Kerényi Ferenc: PETŐFI 1997, 183.

Az *Ibolyák* füzet 1843-ban, valószínűsíthetően Kecskeméten keletkezett január 25. és március 5. között,¹⁵ kiadót azonban Petőfi nem talált. Ebben az időszakban Petőfi Szuper Károllyal játszott Székesfehérvárott, majd Kecskemétre utazott a társulat.¹⁶ Az *Ibolyák* kötetben öt korábban ismeretlen verset (*Engesztelés*, *Népdal*, *Pál-napkor*, *Disznótorban* és ++*Színésztársamhoz*), a már ismert, azonban Petőfi életében nem publikált *Első dal* című verset,¹⁷ és két novellát, *A párbaj* és *A bajazzo* című beszélyeket tartalmazza. Mottója („Jár számkivetetten az árva fiú, / S dalt zengedez...”) az ifjú Petőfi példaképétől, Vörösmarty Mihálytól származik, a költő 1827-es *A magyar költő* című verséből.¹⁸

A füzet – Kerényi Ferenc olvasatában – „a költő és színész” programjának megvalósítása.¹⁹ Mind a versekben, mind a novellákban hangsúlyos szerepet kap a színház és a színpadiasság,²⁰ ezek összekötő motívumként, a kötet szerzője elveként szolgálnak. A tizenkilenc éves Petőfi a füzet első versében önmagára mint színész-költőre utal, ezzel is jelezve, identitásának és világlátásának mennyire szerves részét képezi a színház.

A párbaj

A párbaj című novella cselekménye klasszikus háromszögtörténetből bontakozik ki. Főszereplője Homonnai és Szamosi, akik barátok; a bonyodalom kiindulópontja az a felismerés, hogy ugyanabba a lányba, Rózába szerelmesek. A két karakter konfliktusa a kor konvencióinak megfelelően a párbaj elhatározásában eszkalálódik. A párbaj azonban az olvasói várakozásokkal ellentétesen zajlik le: a párbaj az utolsó pillanatban meghiúsul, mivel Szamosi meglátja Rózát egy harmadik férfival. A negyedik szakaszból, a „golyók párbeszédéből” derül ki, hogy a két férfi a Rózától kapott szerelmi zálogokra tüzel: Homonnai egy levélre, Szamosi pedig egy gyűrűre. A gesztus, hogy egymás helyett a szerelmi jelképeket „lövik le”, groteszk feloldása

---

Petőfi kötetkiadási terveiről Jókai Mór is megemlékezik *Bölcs bolondságok* című tárcanovella-sorozatának XVI. részében: „Egy zimankós decemberi estén éppen azon tanakodtunk Petőfivel, hogyan kellene ezen az olympi nyomoruságon tisztességes uton segíteni? Nem lehetne e valami irodalmi merényletet elkövetni? Teszem föl: kinyomatni egy füzetkét s azzal a kecskeméti ismerősöket megadóztatni. Hozzávaló anyag lett volna elég. Petőfinek voltak versei; nekem is volt egy novellám; a mit rendelkezésre bocsátottam. De hol a nyomda-költség? Itt a bökkenő.” – JÓKAI 1847, 490.

Petőfi önálló versesfüzet kiadására való törekvéseiről bővebben ld.: Kiss 1973, 133–137. – Ez a tanulmány még nem tud az *Ibolyák* létezéséről.

15 KERÉNYI 1998, 579.

16 HATVANY 1967, I. 413.

17 Az *Első dal* című verset már Hatvany is említi, két kéziratban is fennmaradt. Petőfi 1848. március 5-i leveléhez mellékelve elküldte a verset Szeberényinek, majd március 14-én Bajza Józsefnek is, de egyikük sem tartotta kiadásra méltónak. Vö.: HATVANY 1967, 413. A verset először kötetben 1874-ben publikálták. Vö.: KISS 1973, 394.

18 KERÉNYI 2000, 60–67.

19 KERÉNYI 2008, 97.

20 Petőfi drámai munkásságáról, a *Tigris és Hiéna* című drámájáról és ennek fogadtatásáról ld. bővebben: HOJDAK 2017.

kettejük konfliktusának. Szimbolikusan és *színpadiasan* elpusztították Róza iránt érzett szerelmük jelképeit, és jó barátokként egymás társaságában keresnek vigaszt. Egyes értelmezések szerint akár önéletrajzi ihletettséget is feltételezhetnénk a novella háttérében: érdekes „egybeesés”, hogy Petőfi álneve a pápai érdemkönyvben Homonnai, és éppen ebben az időben szerelmes Tóth Rózába.²¹

A bajazzo

Az *Ibolyák*-füzet másik novellája, *A bajazzo*, egy vándorcirkuszi bohóc halálának körülményeit beszéli el. A szöveg címében szereplő *bajazzo* a commedia dell’arte egyik – hagyományosan tragikus – típusfigurája, karakterét a látszat és valóság feszültsége hatja át.²² A főszereplő Ricco egy egyszerű kötél-táncos, aki őszinte érzelmek hitte egy grófnő iránta kinyilvánított vágyát. Az elbeszélés felütése ebben az esetben is dialógusos, Riccónak – a kor konvencióival ellentétesen – „szerelmet vall” Izabella grófnő. A novella Ricco belső, lelki konfliktusa köré épül, mely *A párbajhoz* hasonlóan szerelmi háromszögből eszkalálódik. A férfi, annak ellenére, hogy korban és társadalmi rangban is hozzá illő párja, Fioretta otthon várja, beleszeret a grófnőbe. A novella csúcspontja, és az alapkonfliktus feloldása, hogy Ricco előadás közben öngyilkosságot követ el, amikor rájön, Izabella nem szereti. Mielőtt a tengerbe veti magát, a fiú felkiált: „Izabella – Fioretta!”, Fioretta így szerez tudomást vetélytársnőjéről, ráadásul még Ricco utolsó szavaiban is maga mögé utasítja a grófnő. A novella zárata alapján párhuzam vonható Fioretta Ricco iránti, és Ricco Izabella iránt érzett viszonzatlan szerelme között. A bohóc mesterség, a felöltött szereppel való azonosulás kérdése nagyon érdekes a novella ezen utolsó epizódjának következő részlete miatt:

„Corpo di Dio! ugyan ármányos fickó az a Ricco,” szóla valaki a nézők közül, „az ember nem győzné magát rajta eléggé kinevetni, ha fél ducet szája volna is.”

Ricco úgy érezhette, egyenesen őt és szerencsétlen helyzetét nevetik ki az emberek, nem a karaktert, akit megszemélyesít. Számára a *bajazzo* már nem csak egy szerep, azonosult a megszemélyesített figurával, akin mindenki nevet, így akár a szégyen és megalázottság is vezethetett az öngyilkosságához.

Az Ibolyák novelláinak hasonló jellemzői

Az *Ibolyák* két novellája kapcsán számos tematikus-motivikus és narratológiai hasonlóságot figyelhetünk meg. Az egyik ilyen a szövegek színpadiassága és drá-

²¹ KERÉNYI 2008, 97.

²² A bohócfigura, mint irodalmi motívum Daemmerich szerint négy alapfunkciót tölt be az irodalmi művekben – megtestesíti az emberi korlátoltságot és értelmetlen viselkedésre nevetésre készítet; esetleg maszkja alatt jó emberismerő képességet rejtget; vagy olyan érzéseket és gondolatokat fejez ki, melyekről az emberek inkább hallgatnak, illetve viselkedése, cselekedetei leképezik a magasra törő tervek és a bukás hétköznapi szembenállását. – DAEMMERICH 1995, 88.

maisága. – Ez a jellemző nemcsak a két novella között teremt kapcsolatot, hanem egyúttal integrálja is a novellákat az *Ibolyák* füzetbe. A színházhoz való kötődés a novellák elbeszéléstechnikájában is megjelenik. Mindkét novella rövid terjedelmű, szerkesztésmódjuk epizodikus – négy-négy epizódból áll. Ezeket az epizódokat – ha követjük a drámai párhuzamot – felfoghatnánk akár felvonásokként is, hiszen közöttük elsősorban logikai, kronológiai kapcsolat van. Az epizódokra nem jellemző a formai homogenitás: elbeszélő részek és dialógusok váltják egymást, és bár *A bajazzoban* már nagyobb szerepet kap a narratív szólam, mint *A párbajban*, mindkét esetben a dialógusok uralják a szövegeket. Ez a jellemző is a drámaszövegekhez közelíti a két, önmagát „beszélyként” definiáló szöveg megalkotottságát. A narrátor szólamának a funkciója a dialógusok kontextualizációja; ez rendezői utasításokhoz hasonló narrátori megszólalásokban realizálódik.²³ A narrátor az eseményeket nem saját szólamaiban, hanem a tömeg megszólaltatásának segítségével értékeli. Ugyanakkor kiemelendő a narrátor azon gesztusa, hogy bizonyos események értékelését a jelenlevő tömeg véleményén keresztül végzi. Ez a módszer először *A bajazzoban* jelenik meg, de később *A szökevényekben* is megfigyelhető.²⁴ A cselekmény idejéről, helyszínéről, körülményeiről sem a dialógusok, sem a narrátori közlések nem mondanak semmit, ezzel a szereplők kiemelkednek a történeti idő síkjából. Így az ábrázolt viszonyok kerülnek fókuszba. Az elbeszélő a karaktereket cselekedeteik által konstruálja meg. Ez szintén a színházhoz, a drámákhoz köti az elbeszéléseket. Bár a szövegek számos jellemzője felidézi a dráma műnemét, drámapoétikai elemzést mégsem végezhetünk a szövegeken. Ennek oka, hogy a szövegek alcíme („beszély”) paratextusként kijelöli az olvasó számára azt a műfaji kódot, mely segítségével értelmeznie kell a művet. A prózai narratív fikciós műfajok közül a tárgyalt szövegek a legerősebben a német Dialogroman hagyományával lépnek párbeszédbe.

A dialógusregény a német műfajelméleti gondolkodásban már a 18. század óta létező fogalom,²⁵ elméleti kérdéseivel a 18. századi német irodalmat illetően Hans-Gerhard Winter foglalkozott.²⁶ A német irodalomból ebbe a hagyományba illeszkedik²⁷ például Ignatius Aurelius Fessler *Mathias Corvinus*²⁸ című regénye vagy Goethe *Urgoetz* című műve. A magyar nyelvű irodalomban ezt a műfajt a Kármán Józsefnek tulajdonított *A ’fej-veszteség*²⁹ című töredék honosította meg, amely alcí-

---

23 Például:

„Sűrű lomboktól környezett tér a nézőhely. Két fegyveres ifju jön.” – *A párbaj*, II.

„Alkonyodott. Sétány, tér, utca pezsgo a néptömegtől, mely tarka vegyülettel hullámkéz fel és alá” – *A bajazzo*, III.

24 Gyakran él később Jókai Mór is ezzel az eszközzel – több művében is felhasználja. Regényei közül például *A kőszívű ember fiai* temetési jelentében, novellái közül pedig például *A rézpataki lelkészben*.

25 SZILÁGYI 2002.

26 WINTER 1970, 33–51. és WINTER, 1974.

27 VADERNA 2019.

28 FESSLER 1793–1794.

29 N.N. 1794, 155–199. A szöveg az *Uránia* című folyóirat első számában jelent meg név nélkül, töredékben. A szöveg nyelvezetét vizsgálva Tompa József valószínűsíti Kármán József szerzőségét: TOMPA 1966, 1–17.

mével („Egy hazai dramatizált Történet”) egyúttal meghatározza önnön műfaját, és ezt megerősítve rá is játszik Goethe *Urgoetz* című művére.³⁰ A dialógusregény olyan műfaj, mely a drámai és prózai formák között helyezkedik el: az elbeszélésben felbukkanó dialógusok a drámákra jellemző módon, a beszélő nevével jelzettek.³¹ Ez utóbbi jellemző tipográfiailag jelenik meg a Petőfi-szövegekben: az egyik fél mondandója két aposztróf közé, a másiké pedig idézőjelek közé kerül.³² A drámai, jelenetező szerkesztésmód, az epizodikus felépítés, az epizódok közötti temporális ellipszisek és az utalásokkal dolgozó narrációs technika az olvasó fokozott aktivitására építenek. Az olvasó feladatává válik, hogy a különálló eseményekből összefüggő cselekménysort konstruáljon.

Az *Ibolyák* két novelláját a fenti jellemzőkön kívül tematikus-motivikus elemek is összekötik. A szerelmi háromszög motívuma a későbbi *A szökevényekben*, sőt Petőfi összes narratív fikciós szövegében is, cselekményszervező elemként jelenik meg.

A két novella az *Ibolyák* füzet színházi tematikájához motivikus szinten is kapcsolódik: a szövegekben jelentős szerepet kap a tettetés, megjártság, és a néző kérdésköre is. Mindkét beszély alapkonfliktusában megjelenik a szerelmi hűtlenség. *A párbajban* Róza szerelmet tettet mindkét ifjú iránt (szerelmi zálogot is ad mindkettőnek), s a férfiak, mikor meglátják Rózát egy harmadik udvarlóval, kvázi egy előadás nézőjeként döbbennek rá, hogy különbség van a színlelt és valós világ között. *A bajazzoban* azonban ez a valóság és játék közötti különbségtétel nem történik meg, ez vezet a tragédiához, hiszen Ricco teljesen azonosult a bohóc szerepével. A végkifejtet szintén egy (immár szó szerinti cirkuszi) előadás keretein belül eszkalálódik.

Műfaji kérdések Petőfi korai novellái kapcsán

A novellaműfaj 19. századi megközelítései

Az *Ibolyák* novelláinak alcíme paratextusként a szövegek műfaját egyértelműen és egyhangúlag novellaként határozza meg. Az azonban, hogy mit is tartunk novellának, teljesen más elbírálás alá esik a 19. és 20. században. Az 1800-as és 1900-as évek novellafelfogása merőben más volt, erre mutat rá Galamb Sándor Gyulai Pál novelláiról írt tanulmányának³³ első részében. A 19. századi novellák jóval hosszabbak voltak, huszadik századi szemmel már regénynek tarthatnánk őket; hiszen

30 SZILÁGYI 1998, 280–281.

31 GINTLI 2010.

32 Példa erre *A párbaj* című novella első epizódjából:

„Ne szakaszzs félbe, Homonnai! Keblem áradó folyam, hagyd kiömlöni, vagy ön partját mossa el. Halld, én szeretek...”

„Én is.”

„S szerettetem!”

„Én is.”

33 GALAMB 1921, 99–141.

a 20. századi felfogás inkább a rövid terjedelmű – hírlapi tárcá hosszúságú - prózai elbeszéléseket nevezi novellának:

„A ma szélteben használatos terminusok nem adják teljesen azt az értelmet, amelyet a 19. század közepe értett regényen és novellán. Ma hajlandók vagyunk novellának csak azt a rövid terjedelmű prózai elbeszélést nevezni, amely alig haladja meg a hírlapi tárcá kereteit, s a régi értelmű novellát, mely ennél jóval hosszabb volt, a mai közfelfogás már regénynek tartja. A régi értelmű novellának – s jelen dolgozat is így használja a novellaterminust – legklasszikusabb művelői Prosper Mérimée és Konrad Ferdinand Meyer.”³⁴

Galamb rámutat arra, hogy a különböző műfaji kategóriákat nem lehet teljesen objektíven vizsgálni, csak az adott irodalmi kontextusban: hiába a terminusok állandósága, ha az olvasói, befogadói elvárások egészen eltérőek a különböző korokban.³⁵

Felmerül a kérdés, önmagában meghatározó kritérium-e a novella műfaja kapcsán a terjedelem. P. Szathmáry Károly *A beszély elmélete* című tanulmányában³⁶ – mely a Kisfaludy Társaság pályázatát 1868-ban megnyerte – megpróbálja meghatározni a novella műfaji koncepcióját és jellemzőit. P. Szathmáry szerint a novellaműfajjal kapcsolatban nem elég csupán a terjedelemből kiindulni – hiszen ez inkább a szövegek sajátos poétikájának eredménye.³⁷ A novella műfaját így határozza meg:

„A beszély egy, a történet-, a közélet- vagy képzeletből vett, regényes természetű és valami váratlant tartalmazó, egységes eseménynek, mindvégig érdekesítő és változatos fordulatokban, jellemzetes alakok által megszemélyesített előadása, még pedig oly szerkezettel, hogy abban az elbeszélő és elbeszéltető elem váltakozva és lehető egyensúlyban legyenek; irány tekintetében megtartva a szépirodalmi műveknél elengedhetetlen emelkedettséget, jellemzetességet és szabatoságot.”³⁸

A novella műfaja sokáig nem volt képes elszakadni a regényszerűségtől, ezért önállóóságának szempontjából rendkívüli fontossággal bír az 1840 és 1860 közötti időszak: ekkor kezdenek el tudatosulni mind az írókban, mind az olvasókban a novella poétikai jellemzői. Ebben a folyamatban jelentős, de kettős szerepet játszott Bajza József 1833-ban írt *A' román-költésről: Töredékek*³⁹ című munkája, mely megjelenése után szinte azonnal kanonikussá vált.⁴⁰ Bajza munkája egyrészt legitimálja a műfaji kísérletezést, buzdította az írókat az új formák kipróbálására azzal, hogy

34 GALAMB 1921, 100. – idézi HANSÁGI 2020, 17.

35 HANSÁGI 2020, 17.

36 P. SZATHMÁRY 1868.

37 HANSÁGI 2020, 18.

38 P. SZATHMÁRY, 1868, 13. – idézi HANSÁGI 2020, 21.

39 BAJZA József 1833, 5–64.

40 HANSÁGI 2020, 25.

a novella egyik műfaji sajátosságát az egymás mellett élő, eltérő variációkban látta.⁴¹ Ugyanakkor a novellára jellemző narratív séma sajátos (a regényétől eltérő) jegyeinek leírásával, amelyet az olvasóközönség normatív, preskriptív összegzőként olvasott, be is határolta a műfaji kísérletezést.⁴² Bajza a *beszély* műfaji sajátosságait a regényhez viszonyítva, kontrasztív módon határozza meg.⁴³ (A *beszély* szó a *novellával* szinonim kifejezésként jelenik meg Bajza dolgozatában: a TESz is tőle eredezteti ezt a kifejezést, a német *Erzählung – elbeszélés* szóból.⁴⁴) A novella eredetét az anekdotákban látta – ennek a gondolatnak műfajelméleti megalapozója Friedrich Schlegel volt, de a modern novellaelméletben Hellmuth Himmel is ehhez a teóriához tér vissza.⁴⁵ Schlegel szerint a novella olyan anekdota, amely az oralitás látszatára épít⁴⁶ – Himmel példának Boccaccio és Chaucer műveit említi.⁴⁷ Bajza ezen elméletből kiindulva jut arra a következtetésre, hogy a novella sajátos poétikájának meghatározó eleme csattanó, az „epigrammai él”.⁴⁸ A novellák ezen jellemzője – rövidségük ellenére is nagy elért hatás – lehetett az egyik oka annak, hogy a 19. században egyre népszerűbbek lettek a rövidebb műfajok.⁴⁹ A beszélyek alakulástörténetére jellemző az egymástól eltérő variánsok nagy száma.⁵⁰ Bajza szerint a novella fő jellemzője, hogy egyszeri, alkalmi, szinguláris eseményt dolgoz fel, éppen ezért a narratív sémája is egyszeri – a narratíva második fele a hangsúlyosabb az „epigrammai él” miatt. A fabula zárt, befejezett, míg a szűzsé egy epizódot foglal magába teleologikus, vagyis a végkifejletre irányuló módon.

20. századi műfajelméletek

Ahogy azt már Bajza művében is láthattuk, a műfaji kategóriák nehezen megfogható fogalmak, már csak a műalkotások sokszínűsége miatt is. Bajza sem a novelláról magáról írt, hanem a novelláról a regény tükrében, a két műfaj különbségeiről, viszonyfogalmakként használva őket. – A műfajok problematikája azonban nem csak a 19. századi irodalmárokat foglalkoztatta. A 20. században eljutunk egészen használhatóságuk kérdőre vonásáig is. Jauß szerint⁵¹ a műfajoktól való elfordulás egy egyre erősödő folyamat kicsúcsosodása, ami a modern szemiotika és stilisztika elter-

41 „a’ novella sokképen változtatgatta alakját” – BAJZA 1833, 58.

42 lásd: HANSÁGI 2020, 25.

43 Összefoglaló táblázat Bajza elméletéről: HANSÁGI 2020, 24.

44 BENKŐ 1967, 289.

45 Lásd: HANSÁGI 2020, 23.

46 HANSÁGI 2020, 20–23.

47 HIMMEL 1963, 6–10.

48 HANSÁGI 2020, 23.

49 HANSÁGI 2020, 23. – A rövid műfajok elterjedésében a kor mediális háttere – a folyóiratok és hetilapok elterjedése – is fontos szerepet játszott lásd bővebben: HANSÁGI 2020, 27–42.

50 Ez a gondolat Petőfi korai novelláinak recepciója kapcsán lesz fontos, hiszen pont azt fogalmazták meg *A szökevényekről* a Honderűben megjelent kritikában, hogy nem elég terjedelmes, kidolgozott, ezért nem illik a korabeli novellák közé, hiszen „inkább vázolat és tervnek semmint befejezett mű”. (N.N. 1845) 51 JAUSS 1977, 327–358.

jedésével nyert teret.⁵² Az első tanulmány, mely kétségbe vonja a műfaji kategóriák használhatóságát, Benedetto Croce nevéhez fűződik. *Az aesthetika alapelemei* című könyvében⁵³ Croce a műfaji osztályozásra mint a „leginkább elterjedt művészettel kapcsolatos tévedésre” utal.⁵⁴ A probléma véleménye szerint ott merül fel, hogy a minden esetben egyszeri és egyedülálló alkotásokat kéne valamely univerzális és normatív kategóriához rendelni. Ez szerinte elvileg lehetetlen a művek szingularitása miatt.⁵⁵ Ezen kívül Croce állítja, hogy a műfajok időben dinamikusan változó kategóriák, hangsúlyozza történetiségüket.⁵⁶ Az irodalmi művek szingularitása és az univerzális műfaji kategóriák ellentétéhez kapcsolódik Jacques Derrida egyik előadása is,⁵⁷ melyben azt fogalmazza meg, hogy egy szöveg egyetlen műfajhoz sem tartozhat; hanem sokkal inkább részesül egy vagy több műfajból. Egy szöveg sem képzelhető el valamilyen műfajhoz való kötődés nélkül, ugyanakkor az odatartozás nélküli részesedés jellemző lehet az irodalmi szövegekre.⁵⁸

Az Ibolyák novelláinak műfaji kontextusa

A fenti szövegek ismeretében felvetődik a kérdés: egyáltalán beszélhetünk-e az *Ibolyák* novellái kapcsán tiszta műfaji kategóriákról? Hogy milyen más műfajjal, irodalmi irányzattal lehetne összefüggésbe hozni Petőfi korai prózáját, nyitott kérdés. Lírai munkássága kapcsán gyakran felmerül a biedermeier – a polgárosodó társadalom irodalmi stílusa.⁵⁹ „A magyar biedermeier-korszak Március felé haladó befejeződésének legkimagaslóbb egyénisége Petőfi”⁶⁰ – írja Zolnai Béla *Irodalom és biedermeier* című kötetében. A költő verseiben a hétköznapi élet által ihletett lírai realizmust és a „genre-képet”, vagyis életkép használatát tekinti Zolnai a legfontosabb, biedermeier irodalomra jellemző vonásoknak. Főleg Petőfi korai, 1842–1845 közötti, még nem politikai verseiben jelenik meg a biedermeier. Érdekes megvizsgálni, hogy a két vizsgált novellában is érvényesülnek-e (és ha igen, hogyan) a biedermeier jellemzők. Mindkét novella szereplői hétköznapi emberek. Persze van közöttük kőtéltáncos, nemes hölgy, lobbanékony szerelmes és csalfa asszony is; hétköznapiságuk nem a foglalkozásukban vagy származásukban keresendő, sokkal inkább személyiségükben. Petőfi novelláinak szereplői nem emelkednek ki a hétköznapi emberek sorából: nem kifejezetten bátrak, erősek vagy eszesek; hanem átverhetők, megcsalhatók és megbánthatók. Olyan helyzeteket mutatnak be az elbeszélések, amelyek szingularitása erősen hangsúlyozott, mégis szereplőinek síkján teljesen hétköznapi szituá-

52 JAUSS, 1977, 328–329. idézi: HANSÁGI 2020, 7.

53 CROCE 1917.

54 CROCE 1917, 61.

55 HANSÁGI 2020, 11.

56 HANSÁGI 2020, 12.

57 DERRIDA 1994, 245.

58 HANSÁGI 2020, 9.

59 A biedermeier és Petőfi kapcsolatáról lásd bővebben: ZOLNAI 1935.; A biedermeierről bővebben: ZOLNAI 1993.; WÉBER 1998, 210–226.; WÉBER 2000, 414–434.; VADERNA 2017.

60 ZOLNAI 1935, 110.

ciókat vonultatnak fel, mint a megcsalás vagy a szerelmi csalódás. Ez a kettősség Zolnai szerint tipikusan a biedermeier jellemzője,⁶¹ ami Petőfi műveiben gyakran az ideál és valóság, az égi és földi, illetve a valós és képzeletbeli együttes fellépésével jelentkezik.

Ahogy Zolnai említi, Petőfi lírája kapcsán az életkép vagy genre-kép is fontos eszköz.⁶² Amellett, hogy költői munkásságát ez is a biedermeierhez kapcsolja, mint prózai forma is fontos. Wéber Antal szerint az életkép (*Lebensbild*, *sketch*) olyan leírás, amely egy témát, személyt, környezetet mutat be prózai, epikus formában.⁶³ Mivel az életkép nem beszél el kifejtett történetet, ezért hiányoznak belőle a motíváltan cselekvő alakok is. Lényege az ún. *couleur locale*, a helyi színezet bemutatása; a biedermeier kultúrában az olvasóközönség számára a világmegismerés egyik eszköze lehetett.⁶⁴ Vahot Imre Petőfi kortársaként 1844-ben, a Pesti Divatlapban megjelent írásában a kor novellairódmával kapcsolatban a népidogenség kritikáját fogalmazza meg:

„Azt is nagy hibául lehet felróni novellairóinknak, hogy többnyire rosszul talált külföldi alakok, külföldi viszonyok leírásával kinoznak bennünket. Hagyjuk mi a külföldnek velünk nem rokon, idegen lényeit saját íróikra, és vegyük embereinket az ismertebb magyar életből.”⁶⁵

A szöveg egy későbbi pontján az életképet nevezi meg, mint hiteles és követendő formát; a Pesti Divatlap novellairóinak programjaként utal rá: „Életkép for ever! ez most íróink jelszava!”⁶⁶

Petőfi korai novelláinak meghatározó jellemzője a töredékesség, mely megjelenik a párbeszédekben, leírásokban, illetve a mondatok szerkesztésében is. Ez a „vagdalt stílus” (*style coupé*) a francia irodalomból eredeztethető.⁶⁷ Pulszky Ferenc már 1839-ben beszámol erről az új irodalmi törekvésről, melynek követői szeretnek „hegyesített rövid mondalmak által tündökölni”⁶⁸. Ennek a sajátos írásmódnak alapműve Washington Irving *The sketch book* című kötete, amely 1843-ban jelent meg Lipcsében.⁶⁹ Washington Irving munkásságát 1845-ben Vahot biztosan ismerte⁷⁰ ezért valószínűsíthető, hogy Petőfi is tudatosan alkalmazza ezt a formát. Martinó szerint „kétségtelen, sokszor színpadias, hatáskereső eljárás ez, de – adott hely-

61 ZOLNAI 1935, 113–116.

62 ZOLNAI 1935, 113–116.

63 WÉBER 2001, 341–358.

64 WÉBER 2001, 341

65 VAHOT 1844, 121.

66 VAHOT 1844, 124.

67 KERÉNYI 2008, 98.

68 Idézi: MARTINKÓ 1965, 190.

69 KERÉNYI, 2000.

70 Vö.: „A nők bécsi olvasó asztalán kizárólag a francia irodalom Croniques scandaleuses-ei feküdtek, vagy a jámbor németek érzélgő, vajba mártott regényei, s ez minden bírálaton aluli rossz dolog; olykor talán Shakespeare, Byron, Moliere, Scott és Vashington Irving, s ez jó, csak ne hiányozzék mellőle Vörösmarty, Eötvös és Jósika!” – TÓTH 1845, 161–167.

zetben hatásos művészi funkciót is teljesíthet.”⁷¹ Így az *Ibolyák* novelláit tekintve újabb tudatos prózapoétikai fogásként, kísérletként értelmezhetjük a vagdalt stílus alkalmazását, amely a füzet színházi tematikájához egy további formai megoldással kapcsolja hozzá a novellákat.

Petőfi érett novellái, *A Nagyapa* és *A fakó leány s a pej legény* 1847-ben jelentek meg; ezek a szövegek azonban már egészen más novellatípust képviselnek, mint az *Ibolyák* két novellája: nem köthetőek a *Dialogroman* műfajához. A formai, műfaji és narratológiai⁷² szempontokat figyelembe véve valószínűsíthető, hogy inkább a német *Dorfgeschichte* hagyományba illeszkednek.⁷³ Az 1840 és 1880 közötti időszak alapjaiban változtatta meg a német irodalmi kommunikációt – a modern médiumok hatására az irodalom betagozódott a tömegkommunikációba.⁷⁴ Hasonló tendencia a magyar irodalomban is megfigyelhető: ha a novella műfaj történetét vizsgáljuk, ez az időszak a kísérletezés korszakának feleltethető meg. Ennek az irodalmi folyamatnak az egyik legjellemzőbb terméke az ún. *Dorfgeschichte*, amely Bertold Auerbach *Schwarzwälder Dorfgeschichten* című novellagyűjteményéről kapta a nevét. Auerbach munkásságát Magyarországon is nagyra becsülték, népszerű író volt: a század végén még a kötelező olvasmányok között is szerepelt.⁷⁵ A *Dorfgeschichte* egyik legfontosabb jellemzője, hogy szétfeszíti a műfaji korlátokat: sem a novella, sem a regény normatív műfajeszeményébe nem illeszkedik.⁷⁶ Már Auerbach kortársai is önálló műfajként tekintettek a falusi történetre, amelynek nem csupán tematikája, hanem formai jegyei és stílusa is körülhatárolható.⁷⁷ A *Dorfgeschichte* szövegtörzset elemezve Uwe Baur az 1970-es években⁷⁸ megkísérelte ezen irodalmi kommunikációs forma leírását. Magyarországon a *Dorfgeschichte* hagyományához kapcsolódó írásokat elsősorban a Regélő Pesti Divatlap és az Életképek publikált. Az 1840–1850-es évek novellaanyagára vonatkoztatva Trefort Ágoston kritikája a *Schwarzwälder Dorfgeschichten* című műről egészen pontosan megfogalmazza a műfaj magyarországi programját: a városi értelmiségtől nagyon távol áll a falusi élet, még ha támogatják is a szegényebb rétegeket, idegenkednek a falusi emberektől. Éppen emiatt nagyon hasznos Auerbach műve: a falusi életet önnön realitásában mutatja be, mindennemű romantizálás nélkül.⁷⁹ Szakít a 18. századig élő hagyományos parasztábrázolással: a falusi társadalmat – a városihoz hasonlóan – rétegzett társadalomként mutatja be, amelyben megjelennek a mezőgazdasági munkások és

71 MARTINKÓ 1965, 190.

72 Petőfi *A szökevények* című elbeszélésében és kései novelláiban megjelenő elbeszélői hang összehasonlításáról bővebben: ZENTAI 1999, 53–55.

73 HANSÁGI 2020, 85. – *A fakó leány s a pej legény* című elbeszélés elemzését lásd bővebben: HANSÁGI 2020, 85–88.

74 HANSÁGI 2020, 45.

75 HANSÁGI 2020, 48. – 1. jegyzet.

76 HANSÁGI 2020, 46.

77 HANSÁGI 2020, 52.

78 BAUR 1978.

79 Vö.: TREFORT 1845.

a falusi értelmiség. A lakosok konfliktusai, interakciói sokfélék, ahogy a parasztábrázolás sem homogén. Nem a város – falu szembenállása kerül a művek fókuszába, hanem maga a falusi létforma bemutatása.⁸⁰ Petőfi *A fakó leány s a pej legény* című novelláját a negyvenes évek legkiemelkedőbb falusi történeteként tartják számon,⁸¹ bár korabeli fogadtatása meglehetősen vegyes volt.⁸²

Irodalom

BAJZA 1833 = Bajza József, A' román-költésről: Töredékek, *Kritikai Lapok*, III. (1833).

BAUR 1978 = Baur, Uwe, *Dorfgeschichte: Zur Entstehung und gesellschaftlichen Funktion einer literarischen Gattung im Vormärz*, München : Fink, 1978.

BENKŐ 1967 = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, I, szerk. Benkő Loránd, Bp. : Akadémiai, 1967.

CROCE 1917 = Croce, Benedetto, *Az esztétika alapelemei*, ford. FARKAS Zoltán, Budapest: Franklin, 1917.

DAEMMERICH 1995 = Daemmerich, Horst S. und Ingrid G., *Themen und Motive der Literatur: ein Handbuch*, Tübingen : Francke Verlag, 1995.

DERRIDA 1994 = Derrida, Jacques, *Das Gesetz der Gattung*, übers. Monika Buchgeister, Hans-Walter Schmidt, Wien : Passagen Verlag, 1994.

ENDRŐDI 1910 = Endrődi Sándor, *Petőfi napjai a magyar irodalomban 1842–1848*, kiad. Endrődi Sándor, Ferenczi Zoltán, Bp. : Kunossy, Szilágyi és társa Könyvkiadóvállalat, 1910 (Petőfi-könyvtár), XXIX–XXX. füzet.

FESSLER 1793–1794 = Ignatius Aurelius FESSLER, *Mathias Corvinus, König der Ungarn und Grossherzog von Schlesien I-II.*, Breslau : Bey Wilhelm Gottlieb Korn, 1793–1794.

GALAMB 1921 = Galamb Sándor, Gyulai Pál novellái, *ItK*, 1921/1, 99–141.

GINTLI 2010 = Gintli Tibor, *Magyar irodalom: 5.4.7. A magyar történeti elbeszélés korai példái* [Digitális kiadás], Budapest: Akadémiai, 2010; https://mersz.hu/hivatkozas/mirot_s5.4.7_p4#mirot_s5.4.7_p4 (Letöltés: 2020. 12. 20.)

GÖMÖRI 2018 = Gömöri György, Petőfi Sándor emlékkönyvi bejegyzéseinek tükrében, *Forrás*, 2018/1, 78–88.

HANSÁGI 2018 = Hansági Ágnes, Műfaj történet, poétika és narráció = *A kispróza nagymestere*, kiad. HANSÁGI Ágnes, HERMANN Zoltán, Balatonfüred : Tempevölgy

---

80 HANSÁGI 2020, 56–57.

81 HANSÁGI 2020, 85.

82 A novella fogadtatásáról l. MARTINKÓ 1965, 228–232.

könyvek, 2018, 17–48.

HANSÁGI 2020 = Hansági Ágnes, *Műfajok a 19. században, A novella*, Balatonfüred, Tempevölgy könyvek, 2020.

HATVANY 1967 = Hatvany Lajos, *Így élt Petőfi I-II*, s.a.r. Kiss József, Budapest: Akadémiai, 1967.

HAVAS 1892 – 1896 = Havas Adolf, *Petőfi Sándor Összes Művei*, Bp. : Athenaeum, 1892–1896, I–VI.

HÁY 2017 = Háy János, A lángoló oszlop, *Tiszatáj*, 2017/1, 1–14.

HIMMEL 1963 = Himmel, Hellmuth, *Geschichte der deutschen Novelle*, Bern, München : Francke, 1963.

HOJDÁK 2017 = Hojdák Gergely, „A sors bábjai”: Közelítések Petőfi Sándor drámájához, *Irodalomismeret*, 2017/3, 18–36.

JAUSS 1977 = Jauß, Hans Robert, *Theorie der Gattungen und Literatur des Mittelalters* = Ders., *Alterität und Modernität in der mittelalterlichen Literatur: Gesammelte Aufsätze 1956–1976*, München : Fink, 1977, 327–358.

JÓKAI 1847 = Jókai Mór, Petőfi mint színész, *Az Üstökös*, 1847. okt.3.

KERÉNYI 1998 = Kerényi Ferenc, Petőfi Sándor: Ibolyák, *ItK*, 1998/3–4, 578–581.

KERÉNYI 2000 = Kerényi Ferenc, „Ibolyák” Petőfitől; *Forrás*, 2000/11, 60–67.

KERÉNYI 2008 = Kerényi Ferenc, *Petőfi Sándor élete és költészete*: Kritikai életrajz, Bp. : Osiris, 2008 (Osiris monográfiák)

KISS 1973 = Kiss József, Petőfi kísérletei önálló versfüzet kiadására; versösszeírások (1839-1843) = Petőfi Sándor, *Összes költeményei (1838–43)*, s. a. r. Kiss József, Martinkó András, Bp., Akadémiai, 1973 (Petőfi Sándor Összes Művei Kritikai kiadás, 1), 133–137.

MARGÓCSY 1999 = Margócsy István, *Petőfi Sándor*, Bp., Korona, 1999.

MARTINKÓ 1965 = Martinkó András, *A prózairó Petőfi és a magyar prózastílus fejlődése*, Bp. : Akadémiai, 1965 (Irodalomtörténeti könyvtár, 17)

N.N. 1794 = N.N., A² fej-veszteség, *Uránia*, 1(1794), 155–199.

N.N. 1845 = N.N., *Honderü*, 1845. május 27. 3/40. sz., 420.

P. SZATHMÁRY 1868 = P. Szathmáry Károly, *A beszély elmélete*, Pest : Ráth Mór, 1868.

PETŐFI 1996 = Petőfi Sándor, *Ibolyák: Hasonmás kiadás*, utószó Szekeres László, Bp. : Argumentum Kortárs, 1996.

PETŐFI 1997 = Petőfi Sándor, *Összes költeményei* (1844. szeptember – 1845. július), s. a. r. Kiss József, Kerényi Ferenc, Martinkó András, Ratzky Rita, Szabó G. Zoltán, Bp. : Akadémiai, 1997 (Petőfi Sándor Összes Művei, 3).

SZILÁGYI 1998 = Szilágyi Márton, *Kármán József és Pajor Gáspár Urániája*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó (Csokonai Könyvtár 16.), 1998.

SZILÁGYI 2002 = Szilágyi Márton, Telemakus, Bélizárus, Szigvárt, Kartigám és a többiek, *Holmi*, 14(2002), 928–933.

SZILÁGYI 2014 = *Ki vagyok én? Nem mondom meg...*, szerk. Szilágyi Márton, Bp., PIM, 2014

SZILÁGYI 2015 = Szilágyi Márton, A vers napja. Petőfi Sándor: A nemzeti dal, *Irodalomtörténet* 2015/3, 307–319.

TOMPA 1966 = Tompa József, „A fejeszteség” régies nyelve és Kármán József szerzősége, *Magyar nyelv*, 62(1966), 1–17.

TÓTH 1845 = Tóth Lőrincz, Egy kis conversatio hazám hölgyeivel, *Pesti Divatlap*, 1845,05.08., 161–167.

TREFORT 1845 = Trefort Ágoston, Népélet (Schwarzwälder Dorfgeschichten v. B. Auerbach 1844), *Pesti Hírlap*, 1845. január 26.

VADERNA 2017 = Vaderna Gábor, *A költészet születése. A magyarországi költészet társadalomtörténete a 19. század első évtizedeiben*, Bp. : Universitas, 2017.

VADERNA 2019 = Vaderna Gábor, Mátyás király szerelmes – Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka, *2000: irodalmi és társadalmi havilap*, 31(2019), 61–79.

VAHOT 1844 = Vahot Imre, Novellairóink, *Pesti Divatlap*, 1844/4, 120–124.

WÉBER 1998 = Wéber Antal, Az irodalom szerepváltása a biedermeier kultúrában, *Irodalomtörténet*, 29(1998), 210–226.

WÉBER 2000 = Wéber Antal, Lélektani és történelmi hitel a biedermeier irodalomban, *Irodalomtörténet*, 31(2000), 414–434.

WÉBER 2001 = Wéber Antal, Az életkép mint prózai forma, *Irodalomtörténet* 32(2001), 341–358.

WINTER 1970 = Winter, Hans-Gerhard, *Probleme des Dialogs und Dialogromans in der deutschen Literatur des 18. Jahrhunderts*, Wirkendes Wort, 1970. 33–51.

WINTER 1974 = Winter, Hans-Gerhard, *Dialog und Dialogroman in der Aufklärung: Mit einer Analyse von J. J. Engels Gesprächstheorie*, Darmstadt : Thesen Verlag Vowinkel, 1974.

ZENTAI 1999 = Zentai Mária, Az epikus Petőfi = *Közgyűlési előadások, 1998*, szerk. Glatz Ferenc, Bp., MTA, 1999, 39–54.

ZOLNAI 1935 = Zolnai Béla, *Irodalom és biedermeier*, Szeged : Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó RT., 1935.

ZOLNAI 1993 = Zolnai Béla: A magyar biedermeier, *Holnap*, Bp., 1993.

„Ibolyák” - The unpublished manuscript of Petőfi

GRÉTA CSIKÓS

Although Sándor Petőfi's oeuvre is undeniably one of the most known from Hungarian literature, there are still „blind spots” in our understanding of his life's work. The Petőfi-prose has not been integrated into public education, nor among his works commonly known by the wider public audience. Although András Martinkó has, in 1965, processed the poet's prosaic works, this monography does not yet know about a – from the perspective of the continuousness of the Petőfi-prose - important chain link. The *Ibolyák* autographic collection was only discovered 30 years later, in 1996. In it, there are two previously unknown novels, which show a close relation to Petőfi's novel, *A szökevények* (1845) from a genre, formal and narratological aspect. The novels of *Ibolyák* put *A szökevények* in context. In my study I make an attempt to prove, that Petőfi's unpublished novels, *A bajazzo* and *A párbaj* quasi prepare the path of his first novel published in print, *A szökevények*. They are the milestones of conscious poetical and genre experimentation. He attempted to translate the formal characteristics of the German *Dialogroman* – not unknown in Hungarian literary discourse – into short stories: his novels could be interpreted as genre experimentation attempting to move the boundaries of prosaic story telling into the direction of drama and ballade. The main elements of the thus created narrative language are the dialogue and the ellipse.